

Esemény – VÍZ A TÁJBAN

Klímaadaptáció konfliktusokkal

Az ESEMÉNY rovat keretében a salgótarjáni „Zöld Civil Országos Találkozó 2025.” Vízvisszatartás szekciója által készített állásfoglalást mutatjuk be a szerzők szerkesztésében.

ZÖLD CIVIL ORSZÁGOS TALÁLKOZÓ 2025 – SALGÓTARJÁN
2025. június 20-21.

ÁLLÁSFOGLALÁS A VÍZVISSZATARTÁSRÓL

Balogh Péter¹, Csathó Tibor², Juhász Erika³, Réder Ferenc⁴

¹ gazdálkodó geográfus, a Vízválasztó Mozgalom elnöke (e-mail: helyesember@gmail.com)

² okleveles környezetgazdálkodási agrármérnök, környezetvédő, az egri Életfa Környezetvédő Szövetség elnöke (e-mail: csatho.tibor@eletfa.org.hu)

³ okleveles biológus, Ökológiai Kutatóközpont (e-mail: juhasz.erika@ecolres.hu)

⁴ vegyészmérnök, okleveles biológusmérnök, fejlesztéspolitikai szaktanácsadó, a Vízválasztó Tanács tagja (e-mail: redercs@gmail.com)

A Kárpát-medence természeti és társadalmi fenntarthatósága, jóléte érdekében elkerülhetetlen a magyarországi vízkezelési szemlélet teljes megújítása és egy táji léptékű vízmegtartó stratégia kidolgozása. A javasolt irányváltás a táj eredendő működésére, annak helyreállítására épít; a táji vízmérleg helyreállítását és nem a mezőgazdasági vízigény kielégítését tekinti megrendelésnek; a vizek gyors elvezetése helyett a természetes mélyedésekben történő vízvisszatartást és hasonló természetközeli megoldásokat részesít előnyben. A cselekvési terv többszintű megközelítést alkalmaz: a helyi kö-

zösségek bevonása és a hagyományos tudás elismerése mellett sürgeti a mezőgazdasági támogatási rendszer átalakítását és a fenntartható talajművelés elterjesztését. Az ember és a táj harmonikus kapcsolatának újraépítésével, valamint a káros támogatások, káros gazdasági ösztönzők kivezetésével érdemben növelhető a táj éghajlati változásokkal és emberi változtatásokkal szembeni ellenállóképessége. Ez a folyamatközpontú és tudományosan megalapozott összefogás biztosíthatja a Duna-vízgyűjtő vízkészleteinek, élővilágának és emberi közösségeinek hosszú távú megőrzését.

1. kép. A Zagyva folyó völgy Jászberény térségében (Molnár 2023)

Bal oldali kép - szervesen kialakult, nagy hatékonyságú, rengeteg ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtó, optimum közeli, fenntartható, élő és életető táj látható,

Jobb oldali kép - alacsony hatékonyságú, nagy energia (közpénzforrás) igényű, az optimálistól távol üzemelő, alap életfolyamatokkal ellentétes, nem fenntartható, súlyosan sérült, csökkent ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtó technokrata kép.

Photo 1. Zagyva River at Jászberény (Molnár 2023)

Left image - an organically formed, highly efficient, providing a wealth of ecosystem services, close to optimum, sustainable, living and life-giving landscape is visible,

Right image - a technocratic image with low efficiency, high energy (public funds) requirements, operating far from optimal, contrary to basic life processes, unsustainable, severely damaged, providing reduced ecosystem services).

AZ ÁLLÁSFOGLALÁS SZÖVEGE

Gyökeres szemléletváltásra van szükség a magyarországi vízkezelésben. Ha nem fordítunk azonnal hátrat a jelenlegi gyakorlatnak, természeti és társadalmi katasztrófával néz szembe a teljes Kárpát-medence. A múlt hibáiból tanulva azonnali és koherens cselekvési tervre van szükség, amely visszaállítja a táj és ember harmonikus kapcsolatát.

Közös Vízió

Egy élő, egészséges és ellenálló Kárpát-medencét vízionálunk, helyreállított tájat, amely képes a benne élő közösségek megtartására, köztük az emberére is. Olyan tájat, ahol a természet és az ember harmonikus működése biztosítja a vízkészletek megőrzését, a biológiai sokféleséget és a helyi kultúrák fennmaradását. Ez a vízió csak a teljes Duna-vízgyűjtőre értelmezhető, felelősek vagyunk egymásért, ahogy a felvízi országok miattunk, úgy mi is, a Kárpát-medence vízgyűjtő területeitől a Duna-deltán át a Fekete-tengerig. Csak egy határon átívelő, ökoszisztéma-alapú, de egyben emberközpontú szemlélet biztosíthatja a jövőt.

Alapelvek

- Eredendő táji működés: A tájnak van eredendő, létéből fakadó működése, amiben élő szervezetként az önfenntartását biztosítja, megjeleníti, megéli. Felismerhetők a részek és ezek funkciói, és a részek együttműködése. A táj része az ember és az emberi működés, de beavatkozásainkat a táj természetes működéséhez kell igazítani, nem fordítva. A mélyfekvésű területeken helye van a víznek, akár állandóan, akár időszakosan.

- Ne árts: Egy részproblémát célzó beavatkozás sem okozhat jelentős sérülést más alrendszerben. Például az

erdőket elégető biomassza-erőművek jelentős kárt okoznak mind az ökoszisztémának, mind a kisvízkör folyamatoknak.

- Valós megoldások: A rossz gyakorlatokat ne modern eszközökkel próbáljuk fenntartani. Inkább nézzük újra a táj adottságait, és azokhoz igazítsuk a víz- és földhasználatot. Ehhez szükséges a táj múltjának ismerete.

- Táji lépték: Az erőforrásokkal való bölcs gazdálkodást táji léptékben kell tervezni, közösségben. A rövid távú egyéni haszon nem írhatja felül a közösség érdekét. A táj kizsákmányolása végső soron mindenki kárára válik. Példák:

- A mélyfekvésű területek lecsapolása szántóföldi művelés vagy beépítés céljából.

- A táj vízkészletének megcsapolása magas vízigényű mezőgazdasági termények monokultúrában való előállítására vagy ipari felhasználás céljából.

- Szubszidiaritás, helyi érdek: A helyi közösségek bevonása és a tájban élők helyi tudásának alkalmazása alapvető. A helyi érdek csakis a táj eredendő működésébe illeszkedő emberi működés vagy érdek lehet. A táj és a helyi közösségek vízigénye előrébb való az ipari vállalatok és a nem helyi igényeket kiszolgáló, nagytáblás mezőgazdaság vízigényénél.

- Fenntarthatóság: A vízhiányt nem fokozott kitermeléssel, hanem takarékosan, hatékonysággal és újrahasznosítással kell kezelni. Az agrár- és ipari vízhasználatot ehhez kell igazítani.

- Szennyező fizet: A környezeti károkért kiszabott bírságoknak arányosnak kell lenniük az okozott kárral és annak helyreállításával, a befizetett bírságokat a táj helyreállítására kell fordítani.

- **Elővigyázatosság:** Ha egy beavatkozás kimenetele nagy eséllyel hordoz kockázatokat, akkor azt nem hajtjuk végre, amíg tudományos megközelítéssel a kockázatok szintje a közösség számára elviselhető mértékűre csökken.

- **Fokozatosság:** Először a kisebb, biztosan pozitív lépéseket kell elvégezni, majd az eredmények mérése és kiértékelése alapján lehet nagyobb tájtalakításokat tervezni.

- **Folyamatközpontú szemlélet:** A táj nem projektalapon működik, hanem folyamatokon keresztül, melyeket az emberi projektszemlélet szétrombol. A tájat romboló projekteket le kell állítani, a káros támogatások felszámolása közérdek.

- **Táj és ember kapcsolata a modern korban:** Generációk láncolata veszíti el a tájhoz való személyes kötődését. A természet ismerete és megélése hiányzik az oktatásból és a családi életből is. Minden iskolás gyereknek iskolapadon kívüli, szervezett, rendszeres időtöltésként kellene részt vennie olyan programokon (környezeti nevelés, kirándulás, gazdálkodási tevékenységbe való bekapcsolódás), melyek által a tájjal kapcsolatos érdeklődése és tudása kialakulhat.

- **Holisztikus szemlélet:** A táj értéke nemcsak gazdasági, hanem kulturális, esztétikai, szellemi. Globálisan sok folyónak, tájnak adtak már személyiségi jogokat, melyeket a helyi közösségek képviselnek a jogi eljárásokban.

- **Életközösség-védelem:** A tájat egyben, funkcionális egységként kell megóvni, nem területeket, fajokat, hanem az egész ökoszisztémát, annak stabilitását és sokféleségét. A rombolást megszüntetni, az eredeti állapotot a lehető legteljesebb mértékben visszaállítani.

Cselekvés 3 szinten

1. Háztartási és egyéni szint:

- A mindennapi vízhasználatban takarékosságra, esővízgyűjtésre, öntözési alternatívákra van szükség.

- A mezőgazdasági termelésben a talajvíz megtartását segítő gyakorlatokat kell előnyben részesíteni: takarónövények, forgatásmentes művelés, erdősávok visszatelepítése, agrárerdészet.

- Meg kell szüntetni a hosszabb időtávon megújuló felszín alatti vizeinkkel való jelenlegi rablógazdálkodást.

- A lakosság szemléletformálása, a természeti kötődés megerősítése (pl. iskolai programok, természeti élmények).

2. Települési-közösségi szint:

- **Vízörző közösségek létrehozása:** lakosság, gazdák, civil szervezetek és önkormányzatok partnerségében.

- A települési csapadékvíz-kezelés decentralizálása: zöld infrastruktúra (zöldtetők, esőkertek, lefolyáslassítás).

- Természetalapú megoldások beemelése a városrendezésbe és a helyi stratégiákba. Valóban élő közösségi terek.

- Tudományosan meghaladott, életellenes gyakorlatok elutasítása, a természettel való harmónia kialakításának ösztönzése. Példák:

- A kémiai szünyogygyérítést elutasító települési szövetség létrehozása. 'Élő település' díj alapítása.
- Hóddal való együttműködés támogatása.

- Oktatás, tájékoztatás, közösségi monitoring programok indítása.

3. Táj és rendszerszint:

- Táj léptékű stratégiákat kell kidolgozni, figyelembe véve a természeti folyamatokat, tájtörténetet és helyi tudást.

- A nagyobb és fő vízfolyásokon az azonnali elvezetést el kell felejtetni, helyette magas vízállásoknál a vizet a tájba kell vezetni, ellenőrzött és tervezett módon.

- A patakok és kisvízfolyások mentén, a teljes Kárpát-medencében a víz tájban tartásán kell dolgozni. Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a patakok és kisvízfolyások időszakosan elöntsék egykori árterületük még beépítetlen részeit, valamint akár állandó vízborítást hozhassanak létre a legmélyebben fekvő pontokon.

- A folyók mentén új duzzasztóművek építése helyett a hosszirányú átjárhatóságot nem gátló fenékküszöbök létesítése és a természetes meanderezés támogatása tudná olyan módon támogatni a lefolyáslassítást, hogy közben kulturális és természeti értékek ne sérüljenek. A folyók szabad felszínformáló tevékenysége nem káros mederelfajulás, hanem egy mérsékelt formában szükségszerű ahhoz, hogy a mederben való hordaléklerakódás és a sodorvonal folyamatos eltolódása megvalósulhasson, melyek alapvető feltételei a bevágódás (medermélyülés) ellensúlyozásának. A bevágódott folyó a felszíni és a felszín alatti vízkészleteket nem táplálja, hanem megcsapolja, szemben az árterével aktív kapcsolatban álló, nem túlmélyült folyóval.

- A patakokon és kisvízfolyásokon, valamint azok árterén a lefolyáslassítást olyan módon kell megvalósítani, hogy azok összhangban legyenek a nemzetközi jó gyakorlatokkal, irányvonalakkal és szabályozásokkal (*Víz Keret-irányelv 2000, Természet -helyreállítási Rendelet 2024*). Ehhez természet-alapú megoldások (rönggátak, rőzsegátak, sziklagátak, ökológiai fenékküszöbök) alkalmazására van szükség, a hosszirányú átjárhatóságot megszüntető mesterseges elemeket (bukógátákat) pedig el kell távolítani.

- A nagy folyókból magas vízálláskor kivezetett és a kisvízfolyások árterén megtartott vízkészletet nem mesterseges tározókban, hanem a felszíndomborzat által kijelölt természetes tározóterekben (gyepeken, sásos, nádasos területeken) kell megőrizni.

- A természetes tározóterek gazdálkodási tevékenységre alkalmas területek, ugyanakkor természeti területek, élőhelyek is. A táji szintű vízviisszatartás a gazdálkodást és a vizesélőhelyek természeti értékeinek megőrzését egyaránt segíti.

- A táji szintű vízviisszatartás megvalósításához erdészetek, agrár- és vízügyi szereplők valódi, érdemi bevonására van szükség, folyamatos párbeszéddel, a megvalósítás közös tervezésével.

- A gazdálkodási gyakorlatok megváltoztatásáért, egyes területrészek esetleges felhagyásáért a tulajdonosoknak támogatást kell kapniuk. Az előntéseket nem lehet önkéntes felajánlásokra bízni, hanem arányos ellentételezéssel, de kötelező érvénnyel kell megvalósítani a magasabb szintű közösségi és táj-érdeket szem előtt tartva. A tulajdonos és a területhasználó azonban nem szabad, hogy anyagi veszteséget szenvedjen, ezt a társadalomnak kell kompenzálnia központi költségvetésből.

- A pénzügyi és jogi szabályozás átalakítása elengedhetetlen, a káros támogatásokat, perverz ösztönzőket (perverse incentives) le kell állítani, a profitmaximalizálást fel kell számolni. Példa: Hiába termelünk a növénynevelés

és a technológiai fejlesztések révén a korábbiakkal meg-
egyező vagy még több profitot a vízigényes szántóföldi
kultúrák (kukorica, napraforgó) termesztésével a csökkenő
csapadékösszegek ellenére is, ha a mérleg másik oldalán
ennek víz- és energiafelhasználása egyre magasabb. A
szántóföldi gazdálkodásban a táj erőforrásait kevésbé ki-
merítő gyakorlatokra (regeneratív gazdálkodás), a megvál-
tozott éves csapadékeloszláshoz való alkalmazkodásra, a
termesztett fajok bölcs megválasztásának ösztönzésére,
ezáltal az öntözési igény csökkentésére van szükség.

- A táj a vízhiánnyal párhuzamosan egyéb környezeti
kihívásokkal is küzd (pl. inváziós fajok terjedése, antropo-
gén szennyezések), mely problémákat együtt, interakciói-
kat is figyelembe véve kell vizsgálni és kezelni. Az idősza-
kosan előntött területek jelentős részét nem érdemes “ma-
gára hagyni”, a hosszú távú, bölcs élőhelykezelés elenged-
hetetlen a kedvező állapot fenntartásához. Példa: Idősza-
kosan vízzel borított területeken gyepgazdálkodás nélkül a
gyalogakác képes nagyon gyorsan elterjedni, ennek hatá-
sára a terület gazdasági és természeti értéke csökken.

- Az állam legyen felelős gazdája a létrehozott igen
költséges szennyvízkezelési infrastruktúrának, jelenleg
számtalan élő vízfolyásunk halott szennyvízcsatorna a
meglévő rendszer hibái miatt.

- Az EU Víz Keretirányelve a jogi alap a közös víz-
gyűjtőn lévő országokkal való együttműködésre, valamint
a jogos igények EU Bíróság előtti jogi érvényesítésére.

KAPCSOLAT

Az állásfoglalást elsőként a
Salgotarjánban tartott 2025-
ös Zöld Országos Találkozón
mutattuk be és bocsátottuk
vitára, a jelenlévő civilszer-
vezetek javaslatai beépítésre,
majd az állásfoglalás elfoga-
dásra került

A Zöld Civil Országos Talál-
kozó programja: <https://okoszolgalat.hu/zold-civil-orszag-os-talalkozo-2025-salgotarjan/>

SZERZŐK

BALOGH PÉTER az ELTE-n végzett földrajz és történelemtanári szakokon, majd a Földtudományi Doktori Iskolában abszolutóriumot szerzett 2003-ban. Vizsgálati területe ember és Természet kapcsolata, és ennek fenntarthatóvá tétele, különös tekintettel a Tiszai-alföldre. Kutatási módszertana a „helyivé válás”, aminek jegyében a Közép-Tisza menti Nagykörűbe költözött, és gazdálkodásba kezdett (2000-től). Geográfusi munkáját civil szervezetekben végzi, célja a tájgazdálkodás mibenlétének bemutatása és a szakpolitikák igazítása. A Szövetség az Élő Tiszáért Egyesület alapító tagja, a Vízválasztó Mozgalom elnöke.

CSATHÓ TIBOR a gödöllői Szent István Egyetem KTI-n végzett okleveles környezet- és tájgazdálkodási agrármérnök. 1997 óta az egri Életfa Környezetvédő Szövetség gyakornoka, majd alkalmazottja, jelenleg elnöke. A Szövetség keretein belül az országos faültetési program, a most induló közösségi csemetekert, városi- és iskolakertek, étel-miszer- és vetőmag önrendelkezés, régi tájfajták programok vezetője, az egri civil hálózat tagja, a Civil Közösségi Háza vezetője. 2024-ben indított ÉLŐVÍZ (Bükk, Eger-patak) programjuk keretében résztvevője az országos Víz Koalíció csoportnak, egyik szervezője a salgotarjáni Zöld OT "vizes" szekciójának.

Az állásfoglalás online elérhetősége, QR kódja, csatlakozási lehetőséggel: <https://actionnetwork.org/forms/allasfoglalas-a-vizvisszatartasrol>

A VízŐrző Mozgalom elérhetősége: <https://www.vizorzomozgalom.hu/>

A témával kapcsolatban számos értékes forrásból lehet további információkat meríteni, melyek közül néhányat, a teljesség igénye nélkül közreadunk:

- *Egyensúly Intézet (2024).*
- *Kajner és társai (2009).*
- *Szilágyi és társai (2020).*

IRODALOMJEGYZÉK

Egyensúly Intézet (2024). Hogyan legyen Magyarország vízben gazdag ország? <https://egyensulyintezet.hu/hogyan-legyen-magyarorszag-vizben-gazdag-oroszag/>

Kajner P., Fazekas I., Flachner Zs., Molnár G., Balogh P. (2009). Szelídvízország, Kézikönyv a Tisza menti ártéri gazdálkodás megalapozásához. https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/elotiszaert.hu/wp-media-folder-elotiszaert-hu/wp-content/uploads/2020/01/szelid-vizl_0.pdf

Molnár Á. (2023). Madártávlatból is festői a vízjárta Zagyva-völgy. <https://sokszinuvidek.24.hu/viragzovidekunk/2023/05/29/arter-zagyva-folyo-vizmegtartas-folyoszabalyozas/>

Szilágyi J., Dobos E., Szűcs P. (2020). Felhívás a tájsemléltető vízgazdálkodás koncepció kimunkálásához. Hidrológiai Közlöny 2020/1. pp. 41-53. https://www.hidrolologia.hu/wp-content/uploads/2023/11/HK2020_01.pdf. <https://doi.org/10.26521/profuturo/2020/1/7556>

Természet -helyreállítási Rendelet (2024). Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1991. számú rendelete a természet helyreállításáról, valamint az (EU) 2022/869. rendelet módosításáról. <https://doi.org/10.55413/561.a2200401.euo>

Víz Keretirányelv (2000). Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/Ek Irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról.

URLI. Vízmeztartás lehetőségei: <https://www.dunaipoly.hu/hu/tudasanyagok/vizmegtartas-lehetosegei>

JUHÁSZ ERIKA okleveles biológusként végzett a SZTE-n 2017-ben, majd az ELTE Biológia Doktori Iskolájában 2024-ben PhD fokozatot szerzett. Tudományos érdeklődésének középpontjában a természet–ember és a tájhasználati konfliktusok állnak. Kutatóként leginkább az eurázsiai hód tájtalalkító tevékenységének hatásait vizsgálja. Civilként aktív szerepet vállal a VízŐrző Mozgalom szervezésében és terepi akcióiban.

RÉDER FERENC a BME Vegyészmérnöki Karán szerzett okleveles biológusmérnök diplomát granuláltiszapos anaerob szennyvíztisztítás témában (Wageningeni Agrártudományi Egyetemen). 22 évig volt vidéken pedagógus, a Közgazdasági Tudomány Egyetemen szakvizsgázott minőségbiztosításból, majd 2015-től az EU-s programok irányító hatóságánál víz- és természetvédelmi projektek szakértője. Az NKE-n közigazgatási szakvizsgát tett és fejlesztéspolitikai szaktanácsadó végzettséget szerzett. Szabadidejében támogatja a civil mozgalmakat, mint Vízválasztó, Víz Koalíció, VízŐrzők, sokszor hivatkozik magára 'Hód Hívó'-ként.

Győrzámoly község külterületén Duna folyam főmeder 1807,3-1806,9 fkm közötti szakaszán a jobb parti vezetőművek mögött a nemzetközi hajóutat biztosító főmedertől leválasztott belső tavak helyezkednek el. Egyre indokoltabb a Szigetközi hullámtéri vízpótlórendszer térbeli kiterjesztése. A ma már kedvező vízellátású Patkányosi mellékágrendszer felől, a revitalizálásra váró Kovács Duna-ágon keresztül biztosítható a képen szereplő belső tórendszer vízpótlása (Kertész József)